

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ УКРАЇНИ В РАМКАХ ОЧЕС

Проаналізовано сучасний стан міжнародного економічного співробітництва України та ОЧЕС. Розглянуто інвестиційну привабливість України порівняно з країнами – членами ОЧЕС. Виявлено проблеми і запропоновано основні напрями щодо поліпшення інвестиційного фінансування України в рамках ОЧЕС.

Ключові слова: ОЧЕС, Чорноморський регіон, інвестиції, інвестиційна привабливість, міжнародне співробітництво.

Україна вступила у XXI століття в умовх стрімких зрушень на міжнародній арені. Тому пошукові економічної парадигми майбутнього розвитку України надається велике значення. Загалом, сучасному станові економічного розвитку притаманні два основні напрями: глобалізація і регіоналізація. Вони є відображенням об'єктивного процесу модернізації суспільства під впливом зменшення кількості виробничих ресурсів і значного зростання потреб суспільства.

У цих умовх Україна, проголосивши незалежність, формує і розвиває свою національну міжнародну економічну політику, одним із ключових завдань якої є членство країни в різного роду міжнародних та регіональних організаціях. Участь України в Організації економічного співробітництва (ОЧЕС) є дуже важливою з погляду економічних інтересів, географічного положення та найбільш ефективного використання торгівельних шляхів і сполучень. У зв'язку зі світовою фінансовою кризою, значними зовнішніми запозиченнями перед Україною постає проблема залучення додаткових фінансових ресурсів у рамках використання наявних форм співпраці.

Теоретичні основи співпраці України та ОЧЕС висвітлено в роботах вітчизняних і закордонних науковців. Більшість науковців присвятили свої роботи дослідженню питань створення організації та перспективам подальшого розвитку, зокрема вітчизняні науковці – В. Будкін [3], І. Гужва [4], І. Ліпкан, Н. Лисецька, І. Максименко, І. Рудь, І. Тарлопов; і закордонні – Т. Айбак, Д. Божилова, Г. Булент, Б. Гокай, А. Тунк та ін. Проблемам транспортного сполучення, розвитку портової та енергетичної інфраструктури присвячені роботи українських учених: О. Амоші, Ю. Макогона, І. Хаджинова та ін.

Незважаючи на значну кількість досліджень, актуальні питання залучення інвестиційних ресурсів у рамках ОЧЕС розкриті частково, а тому потребують дальших досліджень. З огляду на це виникає необхідність дослідити проблеми та пріоритетні напрями залучення інвестицій України в рамках ОЧЕС.

© В. М. Мотриченко, В. В. Іщук, 2013

Чорноморський регіон привертає до себе стратегічну увагу провідних країн світу. Це обумовлено не тільки його геостратегічним положенням та енергетичним потенціалом, а й посиленням політичного, економічного, транспортного аспектів регіонального розвитку. Регіон є сполучною ланкою транспортних напрямів і комунікацій «Схід – Захід», «Північ – Південь», центром переплетення інтересів країн – транзитерів та експортерів енергоресурсів.

Надходження іноземних прямих інвестицій у Чорноморський регіон протягом 2000–2011 рр. ілюструє *рис. 1*.

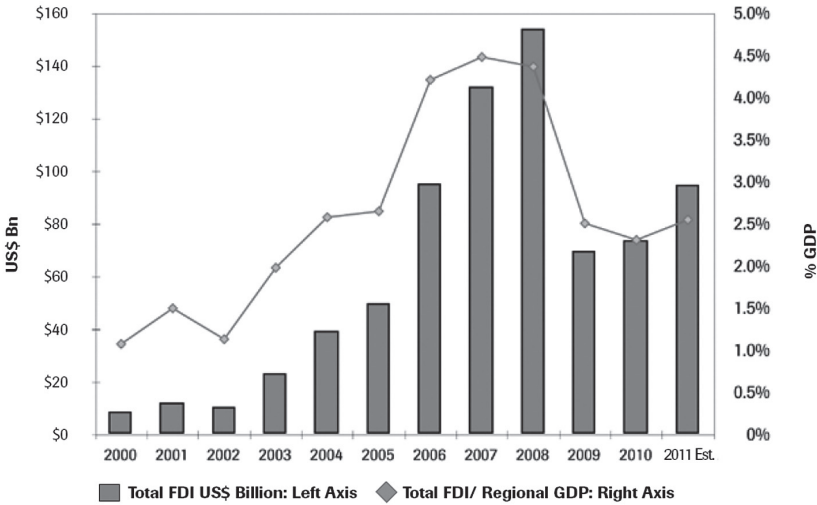

Рис. 1. Надходження іноземних прямих інвестицій у Чорноморський регіон протягом 2000–2011 років (млрд дол. – зліва, ВВП у % – справа) [1]

На *рис. 1* зображено обсяги прямих іноземних інвестицій (ПІІ), які надходили в Чорноморський регіон, згідно з даними ОЧЕС. Піковий період зростання припливу іноземних прямих інвестицій спостерігався протягом 2006–2008 рр. і становив 140–145 млрд дол. Починаючи з 2009 року, унаслідок світової фінансової кризи, надходження прямих іноземних інвестицій порівняно з 2007-м скоротилися майже удвічі. Але 2011 року спостерігається вже позитивна динаміка порівняно з 2010-м, іноземні інвестиції зросли майже на 29% (88 900 млрд дол.).

У рамках співробітництва України з ОЧЕС реалізуються та впроваджуються такі масштабні проекти:

- 1) створено мережу паромних сполучень між Україною, Туреччиною, Грузією та Болгарією в акваторії Чорного моря;

- 2) будується наскрізне «Чорноморське кільце» протяжністю 7 140 км (Туреччина – Грузія – Вірменія – Азейбарджан – Росія – Україна – Молдова – Румунія – Болгарія – Сербія – Греція) [3, с. 33];
- 3) утілюється проект волоконно-оптичної системи зв'язку ІТУР (Італія – Туреччина – Україна – Росія), згідно з яким передбачається підключення до євроазійського кабелю, що веде із Західної Європи до Японії та Кореї;
- 4) почала діяти підводна Чорноморська волоконно-оптична система зв'язку: Варна – Одеса – Новоросійськ – Поті;
- 5) реалізовано протягом 1999–2003 рр. проект моніторингу загроз екосистемі Чорного моря, в якому брали участь усі прибережні країни, а також Європейський Союз, НАТО, ООН;
- 6) розпочато з 2008 року спільний проект «Поліпшення екологічної оцінки морського узбережжя, забрудненого токсичними речовинами»;
- 7) розвивається співпраця щодо подолання техногенних і природних катастроф та ін.

Поряд з цим, Україна активно виявляє зацікавленість у реалізації проектів щодо модернізації нафтопереробних заводів, здійснення наукових досліджень, технічного переозброєння металургійних підприємств і багатосторонньої програми виробництва електронної техніки.

З боку України учасниками співпраці з ОЧЕС є: «Трансбалканський газопровід» (фаза 2) – будівництво нових потужностей газопроводу; «Чорноморнафтогаз» – розробка покладів газу в Азовському та Чорному морях; «Галнафтогаз» – розширення мережі автозаправок; «Перший український міжнародний банк» – кредитна лінія на фінансування торгівлі, Група Вернал «Vernal Group» – фінансування програми з оновлення парку морського флоту; Кредитпромбанк – розвиток і вдосконалення фінансових послуг на експорт з України та імпорт із країн Чорноморського регіону; «Альфа-нафто Петроліум» – операції, пов'язані зі створенням нових станцій з видобування газу та нафти, реконструкції існуючих станцій та ін.; «Галнафтогаз II» – побудова і розвиток регіональної інфраструктури; «Чорноморнафтогаз II» – кредитна лінія; Українська залізниця – кредитування розвитку; Індустріальний Союз Донбасу – кредитування розвитку; Банк «Південний» – кредитування малого та середнього підприємництва; Фонд європейського приєднання «Emerging Europe Accession Fund» – інвестування у статутний капітал малих та середніх підприємств, що мають стратегічне економічне значення в регіоні Східної Європи [4, с. 92].

Щодо розподілу інвестиційних коштів у рамках Організації, то на частку України припадає незначна частина фінансових ресурсів. Так, 2011 року найвищу частку прямих іноземних інвестицій у валовому внутрішньому

продукті (ВВП) мали Албанія (7%) і Грузія (6,8%), а найнижчу – Греція (0,6%), Азербайджан (1,4%) і Румунія (1,4%); частка України становила всього 4,4%, що відображає низьке надходження інвестиційних ресурсів в Україну (рис. 2).

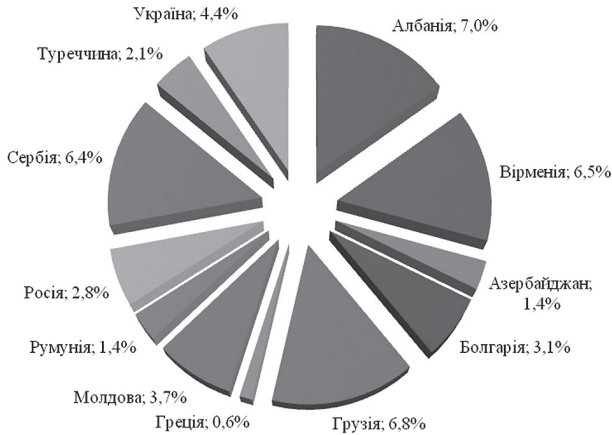

Рис. 2. Питома вага прямих іноземних інвестицій у ВВП країн ОЧЕС станом на 2011 рік (% ВВП) [1]

Якщо проаналізувати рівень ВВП на душу населення країн – учасниць ОЧЕС (табл. 1), то показник ВВП на душу населення в Україні протягом останніх п'яти років залишається одним з найнижчих серед країн – членів ОЧЕС. При цьому потрібно враховувати те, що Україна найбільше потребує фінансових ресурсів для модернізації як транспортної, так і водної, автомобільної, трубопроводної інфраструктури.

Таблиця 1

Динаміка ВВП на одну особу населення у країнах ОЧЕС (дол. США) [7]

Країна	2007	2008	2009	2010	2011
Албанія	3 377	4 076	3 769	3 701	4 030
Вірменія	2 995	3 787	2 803	3 031	3 305
Азербайджан	3 851	5 575	4 950	5 843	6 916
Болгарія	5 498	1 734	1 774	1 979	2 374
Грузія	2 318	2 920	2 441	2 614	3 203
Греція	27 288	30 399	28 452	25 832	25 622
Молдова	1 231	1 696	1 526	1 632	1 967
Румунія	7 856	9 300	7 500	7 539	8 405
Росія	9 146	11 700	8 616	10 481	13 089
Сербія	5 277	6 498	5 484	5 270	6 310
Туреччина	9 246	10 298	8 554	10 050	10 524
Україна	3 069	3 891	2 545	2 974	3 615

Також згідно зі звітними даними ОЧЕС за 2011 рік за економічними макропоказниками країн-учасниць Україна займає низькі позиції з огляду на її потенційні можливості (табл. 2).

Таблиця 2

Ключові економічні показники країн – учасниць ОЧЕС, 2011 р. (%) [1]

Країна	Зростання ВВП	Інфляція	Сальдо поточних операцій / ВВП	Бюджет / ВВП	Державний борг / ВВП	ППІ / ВВП	Зростання промислового виробництва
Албанія	1,6	3,5	-12,2	-3,4	59,4	7,0	1,6
Вірменія	4,6	7,7	-10,9	-2,9	49,0	6,5	4,6
Азербайджан	0,1	7,9	27,0	0,6	11,7	1,4	5,0
Болгарія	1,7	4,2	0,9	-2,1	16,3	3,1	6,6
Грузія	7,0	8,5	-12,5	-3,2	43,6	6,8	7,0
Греція	-6,9	3,3	-9,8	-9,1	162,5	0,6	-6,9
Молдова	5,8	7,6	-8,4	-2,4	23,7	3,7	7,4
Румунія	2,5	5,8	-4,5	-4,1	34,5	1,4	2,5
Росія	4,3	8,4	5,3	1,6	8,2	2,8	4,3
Сербія	1,6	11,0	-9,7	-5,1	44,1	6,4	1,6
Туреччина	8,5	6,5	-10,0	-1,3	42,4	2,1	8,5
Україна	5,2	8,0	-5,5	-1,4	38,0	4,4	5,2

Дані, представлені в табл. 2, свідчать, що провідні позиції займає Азербайджан і Росія, які мають прийнятні показники за всіма індикаторами. Слід зазначити, що наразі найгірша ситуація у Греції, яка має найвищий державний борг щодо ВВП, який становить 162,5%. Незадовільні позиції нашої країни 2011 року відображають такі показники, як зростання рівня інфляції (8,0%), збільшення державного боргу (38%), а також зменшення сальдо поточних операцій (-5,5%).

Отже, дані табл. 1 і 2, відображають погіршення економічної ситуації у країні, що є наслідком впливу світової економічної кризи. У зв'язку з цим в економіку України були залучені значні зовнішні запозичення, що призвело до збільшення зовнішнього боргу до 38%, а несприятлива зовнішня кон'юнктура на зовнішніх ринках і наслідки кризи призвели до збільшення дефіциту платіжного балансу 2012 року до 4,2 млрд дол. (2011-го – 2,5 млрд дол.) і збільшення від'ємного сальдо торгівлі товарами до 20,5 млрд дол. 2012 року (2011-го – 16,3 млрд дол.). З огляду на це країна нині потребує значних фінансових вливань для подальшого економічного розвитку. Отже, нашій країні слід ужити необхідних заходів для більш ширшого залучення фінансових ресурсів у рамках ОЧЕС [6]. Особливо це є актуальним нині, у зв'язку з головуванням України в Організації, яке розпочалось із 1 січня 2013 року.

Для залучення та освоєння інвестиційних ресурсів Україна володіє значним внутрішнім ринком, розгалуженим промисловим і сільськогосподарським потенціалом, багатими та різноманітними природними ресурсами, а також вигідним геополітичним положенням.

Поряд з цим, існують проблеми щодо залученням інвестиційних ресурсів: негативний вплив світової фінансової кризи; незадовільний податковий клімат для інвесторів через надмірне адміністрування податків; нестабільна політична ситуація у країні; складність і бюрократичність ухвалення інвестиційних проектів; корумпованість (табл. 3); низький рейтинг економічної свободи (див. табл. 3); нерозвиненість ринкової інфраструктури; непрозорість щодо ухвалення інвестиційних рішень і недооцінка активів підприємств [5, с. 35].

Усі ці проблеми України віддзеркалюються у міжнародних рейтингах світових агентств (табл. 3).

Таблиця 3

Рейтинг України за показниками індексу економічної свободи у 2011 р. [2]

Показники індексу економічної свободи	Місце в рейтингу у 2011 році	Показник 2011 року (бали)	Динаміки зміни показника у порівнянні з 2010 роком (балів)
Інтегральний показник економічної свободи	163	45,8	-0,6
Свобода бізнесу	147	47,1	+8,4
Свобода торгівлі	46	85,2	+2,6
Податкова свобода	97	77,3	-0,6
Державні витрати	155	32,9	-8,2
Монетарна свобода	163	63,2	+2
Свобода інвестування	152	20	Без змін
Фінансова свобода	133	30	Без змін
Права власності	99	30	Без змін
Свобода від корупції	149	22	-3
Свобода праці	132	50	-7,7

Дані табл. 3 свідчать, що інтегральний показник економічної свободи в Україні 2011 року становив 45,8 бала та Україна посіла 163-тє місце серед 183-х країн за загальним індексом економічної свободи. Бал України на 0,6 пункту нижчий, ніж попереднього року, що, перш за все, спричинено погіршенням показників у категоріях «Державні витрати» і «Свобода від корупції». Такі низькі позиції відображають проблеми, які повною мірою стосуються і Чорноморського регіону. Хоча щодо ризиковості вкладання інвестицій в економіку України, згідно зі звітом ОЧЕС за 2011 рік, то відбулося певне поліпшення – рівень ризиковості зменшився (табл. 4).

У рамках ОЧЕС незалежні рейтингові агентства складають прогноз розвитку країн Чорноморського регіону.

Унаслідок глобальної кризи і суттєвого економічного спаду багато країн мали занижені рейтинги щодо інвестиційної привабливості та кредитної ризиковості. Станом на кінець 2011 року в Чорноморському регіоні чотири країни – Албанія, Грузія, Греція, Україна – отримали позитивні оцінки (В+).

Таблиця 4

Порівняння незалежних кредитних рейтингів 1999–2011 рр., ОЧЕС [1]

Країна	Грудень 1999			Грудень 2011		
	Moody's	S&P	Fitch	Moody's	S&P	Fitch
Албанія	-	-	-	B1	B+	-
Вірменія	-	-	-	Ba2	-	BB-
Азербайджан	-	-	-	Ba1	BB+	BBB-
Болгарія	B2	B	B+	Baa2	BBB	BBB-
Грузія	-	-	-	Ba3	B+	B+
Греція	A2	A-	BBB+	Ca	CC	B+
Молдова	B2	-	B-	B3	-	-
Румунія	B3	B-	B-	Baa3	BB+	BB+
Росія	Ca	SD	CCC	Baa1	BBB	BBB
Туреччина	B1	B	B+	Ba2	BB	BB+
Україна	B3	-	-	B2	B+	B

Україні, як одній із найбільших країн Чорноморського регіону, слід здійснювати заходи щодо внутрішнього поліпшення стану інвестиційного клімату та активно – щодо залучення інвестиційних ресурсів із використанням потенційних можливостей ОЧЕС.

Подальшими пріоритетними напрямами і завданнями щодо інвестиційної привабливості України в рамках ОЧЕС мають бути:

1) посилення взаємодії щодо залучення інвестиційних ресурсів з країн – лідерів інтеграційного об'єднання: Росії, Туреччини, Азербайджану, Греції;

2) диверсифікація газових поставок шляхом залучення фінансових ресурсів у трубопроводи та магістралі, загальний розвиток водної інфраструктури (розвиток портового господарства, посилення пропускної спроможності портів, розвиток круїзного туризму) і транспортної (перехід Керч – Кубань, реконструкція і будівництво автомобільних доріг Бахчисарай – Ялта – Кировське – Судак – Алушта – Судак – Феодосія – Новий Світ);

3) реалізація в рамках ОЧЕС проектів щодо модернізації нафтопереробних заводів, створення портових терміналів, здійснення наукових досліджень щодо використання нетрадиційних джерел енергії (вітроенергетика, енергія сонця), технічного переозброєння металургійних підприємств та ін.;

4) залучення інвестицій в інноваційні технології, оновлення та модернізації виробничих потужностей підприємств;

- 5) залучення інвестицій на правах державно-приватного партнерства;
- 6) залучення коштів на підприємства, які пов'язані із захистом доквілля і збереженням акваторії Чорного моря (сміттепереробні заводи, фільтрація стічних вод, заміна колекторів, насосних станцій, відновлення озер);
- 7) формування привабливого інвестиційного клімату України шляхом проведення внутрішніх реформ і гідного позиціонування іміджу України на зовнішніх ринках.

Україна, як один із учасників регіонального співробітництва Чорноморського регіону, має прямі інтереси в розвитку регіону, розширенні економічного співробітництва, зокрема у сфері інвестування. Участь України в ОЧЕС доцільно зосередити на досягнення таких цілей: залучення більшої кількості інвесторів; поліпшення інвестиційного клімату і створення умов для розвитку економічних відносин із країнами – членами ОЧЕС. Успіх України в рамках регіонального співробітництва країн ОЧЕС багато в чому залежить від вирішення внутрішніх несприятливих факторів щодо залучення інвестиційних ресурсів у країну.

Список використаних джерел

1. Annual Report 2011 of the Black Sea Trade and Development Bank [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.bstdb.org/publications/AnnualBSTDB_2011.pdf.
2. Heritage Foundation and Wall Street Journal, The index of Economic Freedom [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.heritage.org/index/Ranking.
3. Будкін В. С. Проблеми та перспективи розвитку організації Чорноморського економічного співробітництва / В. С. Будкін // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3 (105). – С. 31–37.
4. Гужва І. Ю. Організація міжнародного співробітництва України в рамках ОЧЕС: реальний стан та перспективи / І. Ю. Гужва, Н. М. Лисецька // Економічні інновації. – 2011. – Вип. 43. – С. 84–96.
5. Мотриченко В. М. Інвестиційна привабливість України: стан та шляхи активізації [Електронний ресурс] // Фінансовий простір. – Черкаси, 2011. – № 4 (4). – С. 31–36. – Режим доступу : <http://fp.cibs.ck.ua/uk>.
6. Офіційний сайт Державної служби статистики України. Зовнішньоекономічна діяльність [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
7. Світовий банк – офіційний веб-сайт. ВВП по країнах [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>.

Мотриченко В. М., Ищук В. В.

Приоритетные направления повышения инвестиционной привлекательности Украины в рамках ОЧЕС

Проанализировано современное состояние международного экономического сотрудничества Украины и ОЧЭС. Рассмотрена инвестиционная привлекательность Украины в сравнении со странами – членами ОЧЭС. Обнаружены проблемы и предложены основные направления относительно улучшения инвестиционного финансирования Украины в рамках ОЧЭС.

Ключевые слова: ОЧЭС, Черноморский регион, инвестиции, инвестиционная привлекательность, международное сотрудничество.

Motrichenko V. M., Ischuk V. V.

Priority directions of increasing the investment attractiveness of Ukraine in the framework of BSEC

The article dwells on the modern state of international economic cooperation of Ukraine and BSEC. The investment attractiveness of Ukraine in comparison with the member countries of BSEC has been considered. The problems and basic directions concerning the improvement of the investment financing in the framework of BSEC have been found out.

Key words: BSEC, Black Sea region, investments, investment attractiveness, international cooperation.

Мотриченко Валентина Михайлівна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічної теорії Черкаського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ);

Ішук Вікторія Віталіївна – студентка 5 курсу спеціальності «Фінанси і кредит» Черкаського інституту банківської справи Університету банківської справи Національного банку України (м. Київ).

УДК 338.242:338.434(477)

I. B. Карпова

ФІНАНСОВО-КРЕДИТНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВИ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: СУЧАСНИЙ СТАН І ПРОБЛЕМИ

Досліджуються основні складові фінансово-кредитної політики держави щодо аграрного сектору економіки, оцінюється сучасний стан державної підтримки сільського господарства і визначаються напрями її вдосконалення.

Ключові слова: аграрний сектор економіки, аграрні розписки, бюджетна підтримка, Державний земельний банк, пільгове кредитування, фінансово-кредитна політика.

© I. B. Карпова, 2013